

Б. ВОНГАР
и
ВАДГ

JACEN

БИБЛИОТЕКА
ЗНАКОВИ

Издавач
НК Јасен
Дечанска 12/II
Београд
Тел. 011 328 63 39; 064 124 26 26
jasenbook@gmail.com
www.ikjasen.com

За издавача
Војо Станишић

Б. ВОНГАР
ИЗАБРАНА ДЕЛА

КЊИГА 4

Приредио
Проф. др Александар Петровић

Наслов изворника
В. Wongar
Walg
Copyright © 1999 В. Wongar

Рецензент
академик Предраг Палавестра

Прејледао и ауторизовао
Б. Вонгар

Лектура и коректура
Мирјана Станишић

Ликовно-графичка опрема
Мирко Тољић

Илустрације
Ана Тешовић
Кристина Милутиновић

Рачунарски прелом
Душко Ђосић

Штампа
Донат граф, Београд

Тираж
1000

Copyright © 2011 НК Јасен

Б. ВОНГАР

В А Л Г

Роман о Аустралији

Превела с енглеској

Милица Живковић

ЈАСЕН

Београд 2011

Ѓумали

*Родићеш се њоново
као њишица, дрво или звезда –
како су нас њлеменске сѡарешине училе.*

*Свейше младе девојке северних племена,
вечерње небо обојено менструалном крвљу –
крвљу из којљем прободеної кеніура,
из свейше маїшерице – валіа.*

(обредна песма култа плодности у Арнхемској Земљи)

Ова прича је измишљена. Међутим, у Аустралији је пре доласка белог човека постојало око 550 племена и 600 језика – тек неколико њих је остало.

Према култу плодности аустралијских Аборигина, земља представља природни продужетак човековог тела и душе. Ово јединство са природом обезбеђује кружно обнављање живота; ако се оно наруши, живот престаје.

ПРЕДГОВОР

Пре неку годину провео сам неколико дана затворен у полицијској марици и том приликом остао сам жив искључиво захваљујући јединственим одликама племенске поезије. Ухватили су ме како без дозволе државних власти живим у резервату у Арnhemској Земљи¹, на територији која припада Круни, па је због тога требало да будем пребачен до најближег места у коме се налази затвор. Осим мене, у полицијском возилу је био и Џо Гелери. Затворили су нас у неку врсту кавеза, без надстрешнице, постављеног иза возачке кабине лендровера. Био је направљен од чврстих челичних шипки, што је пружало мало наде да се из њега може побећи. Возили смо се неким пољским путем када се возило изненада покварило, а полицајац бесно одјурio у непознатом правцу. После неколико сати постало нам је јасно да смо остављени стотинама километара далеко од било чега, усред недођије. „Извући ћемо се“. Џо је покушавао да ме охрабри. Био је септембар, средина сушног периода, када сунце у подне загреје ваздух до тачке усијања. Џо ми је рекао да се што мање померам, да што више заклоним тело од сунца и да дишем на нос.

Када су предвече јара и заслепљујућа сунчева светлост ослабиле, Џо поче да мрмља стихове неке древне песме, трудећи се да отвара уста што је могуће мање. Изненадило ме је то што познаје племенску поезију. Свог оца из племена Рембаранга није се сећао, а мајка га је одгајила у логору Делисавил, где су били доведени Аборицини из различитих

¹ Арnhemска Земља је једна од пет области аустралијске Северне Територије, која се налази у њеном североисточном делу, око 500 км далеко од Дарвина, главног града Територије. Арnhemска Земља је настањена Аборицинима већ неколико десетина хиљада година. (Прим. прев.)

племена и области, који су због тога морали да се међусобно споразумевају на енглеском.

Његово певање је без сумње призивало кишу, јер смо обојица знали да човек, приморан да буде на сунцу, без воде, не може да преживи ни један једини дан. „Сигурно су те неки старији саплеменици научили да певаш?“, онако уснут рекох нешто касније тог дана, на шта ми је он одговорио: „Не, песма ми је једноставно сама дошла.“ Додао је и то да ту песму никада пре није певао, али је осећао да би могла бити негде у њему. Следећег јутра је поново запевао, а ја сам га пратио тако што сам ноктима лупкао по каросерији лендровеера. Лежали смо непомични, док је дан постајао све топлији; када смо по подне већ осетили да нам снага понестaje, зачула се грмљавина у даљини. Свеж поветарац нас је повратио у живот баш у тренутку када су облаци кренули да се подижу; они нам донесоше пљусак који се у то доба године ретко може видети. Следећег дана су нас избавили; али, да киша није пала, за нас би било прекасно.

Највећу захвалност за познавање аборицинске поезије дугујем својој преминулој супрузи Ђумали, од које сам могао да научим како се користи усмено предање. У резервату и његовој непосредној околини живели смо од буша,² као што је у то време чинила и већина економски независних племенских група. Тада је поезија била врло жива; као и генерацијама пре тога, она је била ту да човека научи како да живи са својом земљом и од своје земље.

Волео сам да посматрам Ђумалу док распаљује ватру; никада није пропуштала да каже по неки стих свом пару дрвених штапова док их је брзо трљала један о други. Дим се често појављивао и пре него што би до краја изговорила стихове песме. У бушу је расла једна посебна врста дрвета, чије је стабло имало срж од које је она правила своје штапове за потпалу. Кад

² Буш је назив који се у Аустралији користи за руралне, слабо насељене области континента, а најчешће се преводи, зависно од контекста, као унутрашњост, дивљина, шума, шипражје, пустиња. (Прим. прев.)

год је пролазила поред тог дрвета, изговорила би неколико стихова, као да поздравља пријатеља.

Једном сам ставио читав свежањ дрва на ватру, па је разбуктали пламен опрљео лишће на околном дрвећу. Испричала ми је тада митску причу о жени емуу која је, отишавши да живи с мужем у његовом племену, била толико уплашена непознатом земљом да је распалила велику ватру, која је захватила околно растиње и спалила оба њена крила. После неколико дана чуо сам је како са осталим женама у логору пева песму о ватри која се види у даљини, а која ми је звучала прилично модерно:

*На леђима гима јаше сѝранац,
Камено лице скривено ѝламеном,
У шуми свако дрво држи коѝље.
Дрвеће, будно буди!
Сироѝо, граѝо дрвеће,
Косѝи ће вам се у ѝеѝео ѝреѝворѝиѝи.*

У аборицинској поезији, дрвеће, као и све остало, има душу. Неко од њих је поново рођени саплеменик. Ђумала је имала обичај да га ноћу послушкује. Уверавала ме је да дрвеће разговара међу собом, да често пева својим лишћем, те да она увек може на основу његових гласова да позна да ли је у питању мушко или женско дрво.

Умела је да препозна и гвоздено дрво³, испод кога су белци постављали замке за дингое. Кад год би се појавила нека животиња, ово дрво би је тихо упозорило да му не прилази.

Једног дана смо видели раскрчен део шуме, од које је остао само дугачки траг спаљеног растиња на голој земљи. Те

³ Аустралијско „гвоздено дрво”, *Erythrophleum chlorostachy*, добило је име по необичној тврдоћи. (Прим. прев.)

ноћи ме је пробудила: „Управо сам видела како дрвеће бежи из ове земље. Сада када је 'гуми дрвеће'⁴ научило да хода, белци га никада неће ухватити.“ Неколико дана касније, гледајући у Млечни пут, рекла ми је и ово: „То што видиш на небу је траг пепела који је оставило оно спаљено растиње.“ Подсетио сам је да неке племенске старешине мисле да је то траг од костију мртвих, на шта је она брзо додала: „Наравно да јесте – дрвеће и људи су иста врста.“

Када нам се родило прво дете, једно „стрингибарк“⁵ гуми-дрво, које је расло испред нашег заклона у стени, зањихало се, а гране су почеле да ударају једна о другу – била је то порука коју је ово дрво послало другом дрвећу и свету духова. Ђумала је детету дала име Ђо, стрингибарк, а ово је дрво постало његов лични тотем. Било ми је жао што ми уши нису биле привикнуте на песму дрвећа, али сам учествовао и трудио се, најбоље што умам, да покажем поштовање према свим еукалиптусима, онако како бих то учинио са својим рођацима. Избегавао сам да гулим кору са стабала, а када сам ложио логорску ватру, увек сам пазио да гране буду довољно далеко од пламена.

Ђумала је сматрала да се моја увиђавност исплати. Једном, док смо спавали поред ватре на обали реке, ноћна олуја је оборила огромни еукалиптус. У тренутку смо се нашли између две велике гране које су пале на земљу; да се дрво само мало закренуло на другу страну, смрвило би нас.

Морао сам да напустим област, не знајући колико ће времена проћи пре него што се опет будемо видели. У то време сам и сâм веровао у поезију и осећао да ће се, без обзира на то колико дуго ће моје одсуство потрајати, дрвеће бринути о Ђумали и нашој деци. „Само наслониш уво на стабло и послу-

⁴ Највећи део вегетације у Аустралији чини род еукалиптуса, коме припада више од седам стотина врста. Неке врсте ове биљке се називају „гуми-дрво“ зато што обилно луче сок на местима где им је кора оштећена. (Прим. прев.)

⁵ „Stringybark“ (енгл. *string* – влакно и *bark* – кора) је назив за различите врсте еукалиптуса које су препознатљиве по томе што им се кора љушти и отпада. (Прим. прев.)

шаш све што ти пријатељи шапућу“, говорила ми је често. Натерала ме је да поверујем да дрво, баш као и веран пас, маше својим репом и то ми је помогло да се надам да ћемо се можда поново срести, макар као биљке или птице.

Понекад, у својим сновима, видим стабла дрвећа која беже из једног округа у други. Хођају спорије од људи и често се држе за руке. Одмах иза њих, великом брзином се креће крдо булдожера које обара стабла и скупља заплетене гране у гомиле које ће ускоро бити спаљене. Ђумала ми долази у сан: прича ми о неком папирном дрвету⁶ поред неког извора, које је, омамљено сунцем, пропустило да је упозори да су ловци на дингое већ прошли туда и да су затровали извор. Не верујем да се она љути на дрво; можда само покушава да ми каже да се држим даље од тог затрованог извора. Она је инспирисала роман *Вали*.

Б. Воніар

⁶ *Paperbark tree* (енгл.), *Melaleuca quinquenervia*, је врста самониклог, широколистог дрвета које припада породици мирти (*Myrtaceae*). Расте у Северној Територији, а стабло му је покривено белом или сивкастом кором која се љушти и подсећа на папир, по чему је и добило име. (Прим. прев.)

ВАЛГ

*Центар за развој људских ресурса,
лоџор Баланда, Северна Територија,
5. октобар 1980.*

Драги мој Роџере,

Надао сам се да ћу поново посетити резерват и провести мало времена с тобом, али сада, када ми је указана част овако драгоценим поклоном, морам да останем овде и да посматрам како се моји снови остварују.

Објекти које нам је твоја корпорација тако великодушно поклонила су далеко превазишли сва моја очекивања. Као што можеш и сâм видети са фотографије коју је снимила моја ревносна асистенткиња Вулуру – то јест, Лептир, како више воли да је зове-мо, метална конструкција је гигантских размера, а фотографија наравно приказује само један њен део. Ограђени логор ће нам обезбедити довољно велик простор за одржавање племенских светковина. Иако су обреди плодности, као што знаш, прилично необични, захваљујући твојој и Адеровој⁷ великодушности моћи ћемо да створимо услове да се изводе баш као што традиција налаже. Не верујем да ће стари Гунбуна, као ни остали моји пријатеља из племена, приметити да је све намештено.

Кад већ помињемо Гунбуну, како су његови тамо? Улазак у атомски век је било драматично искуство за многе од нас, а камоли тек за те људе из леденог доба, који живе у бушу и не знају ни шта је котлић.

⁷ Игра речи: *adder* (енгл.) – гуја, змија отровница. (Прим. прев.)

Вулуру ме је убедила у то да је Аборицин, захваљујући примитивном начину живота, задржао јединствене карактеристике које могу донети добра читавом човечанству, уколико се на прави начин искористе. Нећу те оптерећивати теоријама из биологије, али је Вулуру врло успешна у тој области и, на сву срећу, стекла је поверење Аборицина, међу којима ради као медицинска сестра.

Нек те Бог благослови, сине мој.

Воли те твој отац

Центар за развој људских ресурса,
логор Баланда, Северна Територија,
7. мај 1981.

Драги мој Роџере,

Били смо скоро сасвим спремни да започнемо наш генетички пројекат када нам се догодила прва незгода – изгубисмо нашу главну даму.

Захваљујући Вулуруи, нашли смо другу жену, млађу и бољег здравственог стања, нек је Богу хвала. Она је девојка из народа Галвана, али, нажалост, не могу да је лоцирам на породичном стаблу које сам сачинио. Гунбуна, од кога сам очекивао да ми исприча све о њој, као и о обичајима у бушу, не само да се одвојио од нас и једва да општи с нама, већ подстиче друге Аборицине да следе његов пример. Ако некако ступиш у контакт с Гунбуниним братом, оним мудрим племенским врачом, молим те да будеш љубазан према њему, јер он има моћ да снагом свога ума утиче на ове људе овде, иако је од њих удаљен стотинама километара. Као што и сâм знаш, на неки чудан начин то успева међу њима.

Вулуру нам је скренула пажњу на то да је овај програм могао брже да се реализује да смо центар направили у самом резервату. Не могу да замислим боље место него што је Дуран Ајланд, које вероватно можеш да видиш са прозора своје канцеларије. Да ли је корпорација изнајмила од Круне и ово острво?

Надам се да ћу те ускоро видети, било овде или у вољеном бушу.

Нека те Бог благослови.

Воли те твој отац

ПРВИ ДЕО

1

Усред ноћи мајка је свратила да ме види. „Отићи ћу у нашу земљу“, прошапутала је. На мишицама је имала повеће направљене од перја какадуа, а око груди нову исплетену врпцу, какву девојке носе на дан иницијације. Изгледала је исто као што смо ми изгледале онда када су нас одвели на обредно место, *нонтару*. „Све морамо да прођемо кроз то, пре или касније.“ Глас јој је звучао узбуђено и стидљиво у исти мах, баш онако како би звучао на дан када је постала жена.

Било би боље да устанем, потражим још дрва и побринем се за огњиште. Ноћ је била хладна, па се хладноћа задржала у ваздуху, иако ће сунце ускоро да изађе. Да, мајка је неко време седела на пању, гледала у пепео и покушавала штапом за копање, *јанинјаријем*, да ражцара ватру. Мислила сам да хоће да легне да се одмори, па се померих да јој направим места. Муру, мој пас, устао је и оставио топло место иза мојих леђа; тло је овде прашњаво, али топло. Она се примаче и надви нада мноме, онако склупчаној у пешчаној рупи. „Зар не би требало да родиш дете? Свака црна жена рађа по неколико, а направила си и склониште.“

Две зарђале плоче валовита лима стајале су ослоњене једна на другу у облику надстрешнице – баш и није неко скло- ниште, али макар штити од хладног ноћног ветра. Једна плоча је имала неколико рупа у себи и јак ветар би сатима звиждао кроз њих и призивао духове свих оних које човек познаје – тако можеш да чујеш цело једно племе како ти нешто шапуће. Рођаци из буша су често долазили да са мношћом поразговарају – сви моји рођаци, и са мајчине и са очеве стране, *јурића* и *гуа*. Понекад чујем и Бунгула – човека коме сам била обећана – како ме дозива кроз тај зарђали лим. Још увек је љут, али није више онолико повређен; требало би да схвати да ћемо се сви једног дана, пре или касније, шта год неко чинио или био при- моран да поднесе, опет срести у Бралгуу, нашем свету духова.

Морам бити пажљива с ватром. Ако много дими, могла би да отера духове, а мајка се можда још увек налази овде у логору. Њена кожа, тамнија од моје, била је премазана дебелим слојем црвеног окера и кенгуровом машћу и ширила је око себе онај свеж мирис земље који се осећа у бојама употребљаваним за ритуалне сврхе. Била је прелепа док је везивала украсну врпцу око груди. Звуци удараљки и *гићеригуа*, нашег дувачког ин- струмента, путују кроз ваздух, праћени песмом која се може чути само на месту где се врши обред иницијације.

У зору је још хладније него ноћу. Морам да протресем ову напола изгорелу цепаницу и да добијем коју искру и варни- цу; гранчице и суво лишће ће се одмах упалити. Бацићу онда две-три цепанице преко и оставити да полако горе. „Не треба ти велика ватра за једну душу.“ Да ли ми је ово мајка рекла у сну претходне ноћи, или сам то чула много раније? Држала је мали, овални камен док се нагињала нада мношћом. Камен је био исте боје као и њена кожа, премазан црвеним окером. Свети камен. Зову га *гуіаруру*. У бушу, у давна времена, жене су носиле са собом ово камење и њиме ломиле палмине орахе, а може да се користи и за друге ствари. Старешине кажу да камен има неку моћ, вероватно у вези с рађањем; свака жена треба да има

свој сопствени камен ако жели да рађа децу. У Галвану, мојој земљи, ретко се помиње *гуіаруру*, који се може видети само једном годишње и то онда када се племе окупи за велику светковину, *нару*; тада се камен износи са места где је био сакривен и њиме се за мушкарце ломе ораси цикас-палме. Када се светковина заврши, камен нестаје до следећег окупљања. Годинама нисам видела тај камен, заборавила сам и оно мало што сам о њему знала. Можда би требало да питам Вагудија, старца чије се огњиште налази иза грмља на удаљеном крају логора; он ће ми рећи бар нешто о томе што би жена мојих година требало да зна.

И Муру је устао. Обично спава све док се сунце не попне до висине копља, а ево га сада како њушка наоколо, иако је тек праскозорје. Подигао је главу у правцу бамбуса, раширио ноздрве којима дубоко удише ваздух и цвили, гледајући у мене као да очекује да нешто урадим. Доле, поред реке, ту близу – тек један звиждук далеко – расте неко жбуње. Можда би требало касније да сиђем, да погледам окол. Мајка се можда још увек крије доле у грмљу, сувише уплашена да изађе и да је виде у логору. Људи из племена су стидљиви и лако их је уплашити.

Види ти то – *гуіаруру* лежи на пању. Мајка је значи желела да га добијем. Мора да је овај камен већ дуго у употреби: површина му је углачана од многих руку које су га држале, а мало удубљење у средини сведочи о томе како су се ораси ломили једном годишње... Али, ко је тај ко може избројати колико година се он већ користи? Људи из племена Галван кажу да је камен изашао из утробе прве црне жене која се порађала и да се користи још од онда.

Сунце само што није изашло; већ је огрејало врхове дрвећа. Биће боље да сакријем *гуіаруру*, белци се могу појавити сваког тренутка. Пут иде читавом дужином око логора; пролази поред дугачког насипа и преко моста изнад јаруге, па наставља све до града који је далеко одавде. Одозго, са насипа, може се видети чак и отисак стопала у прашњавој земљи. Кад

год се нађу овде, белци воле да стоје на насипу и да отуда зуре у нас. Вагуди мисли да белци – *баланге* – сваки пут броје колико нас је преостало. Морам касније да одем да посетим Вагудија; можда ће ми старац рећи да ли је мајка још увек овде. А можда ће запевати и засвирати *гиђеригу*, да би је замолио да нас поново посети. Духови се могу лако наговорити да дођу, уколико знате прави начин да их дозовете.

Речи обредне песме се и даље чују у ваздуху:

*Мисле на бумерані с њљоснаїшим врхом,
који наїшера девојку да леїне
на мушкарчево бедро – и на їрање.*

Белци ништа не би знали о нашим сновима, али је сигурно процурела вест да ме је мајка посетила. Патронажна сестра, *Вурулу*, или мува зунзара, како је ми зовемо, бучно улеће колима у логор, брже него икада, остављајући за собом траг у песку у облику змије. „Џулија, скоро смо заборавили на тебе.“ Медицинска сестра пажљиво стаје ногом, али јој беле ципеле упадају у прашину. Некада давно, када је горело много више ватри у логору, често је свраћала да донесе по неко ћебе и свежањ изношене одеће. Ишла је наоколо, загледала свакога, а када би открила осип или ране на нечијој кожи, одводила би га на лечење. Старешинама се то није свиђало па су је назвали *Вурулу*, мува зунзара, која лети наоколо и исиса душу из човека када му намирише крв на телу.

„Ево ти мало јечменог шећера и кутија шибица. Не смеш дозволити да ти се ватра угаси.“

Где год да крене, *Вурулу* носи осмех, али наши људи мисле да она доноси више штете него добра. Најзабринутији је *Вагуди*. Чим угледа њена кола како се котрљају путем, он појури према реци брзином звезде падалице, сакрије се иза грмља и тамо остане све док она не оде.

„Једна наша жена је нестала. Јеси ли је видела?“

Неко ме је сигурно посматрао с насипа док сам држала *гуіаруру* камен, или је приметио да је мајка долазила. Наши духови нису увек обазриви: појаве се кад им се прохте. Срећом, ипак да је дошла ноћу; да се којим случајем појавила по дану, пола града би појурило преко реке да са насипа посматра обред њене иницијације.

„Ма, мора да је ту негде“, рече Вулуру.

„Ја сам једина преостала жена у логору. Већина мог народа је отишла.“

„Ова је била много старија од тебе, али се доктор Крос надао да још увек може да рађа. Обезбедио јој је удобно место како би је охрабрио да роди.“

Медицинска сестра вади из ташне фотографију на којој је приказан огромни ограђени простор који личи на кавез. Уместо врата, ова грађевина има пролаз у облику левка, кроз који придошлица улази дубоко у унутрашњост, док на зиду, одмах испод улаза, стоји велика плоча. Ја не умем да читам слова белог човека, али видим једну реч – АДЕР – и још неке друге поред ње.

„Ово је модеран простор за становање који нам је поклонила компанија за експлоатацију руде; у њега може да се смести читаво племе. Ако би довољан број вас живео унутра, могли бисте да одржавате своје светковине, као у добра, стара времена.“

Сигурно мисли на обред плодности, *нару*. Белци би баш волели да нас гледају како играмо голи и водимо љубав за време обреда. Пре неког времена по граду се пронео глас да ће се одржати *нара* у нашем логору. *Баланге* су у гомилама долазили на насип, а аутобуси су довозили туристе са камерама и двогледима; неки од туриста су прешли пола света, а нису видели ништа осим наших логорских ватри.

Медицинска сестра ми приноси ближе фотографију, окреће је у страну да је закљони од заслепљујуће сунчеве свет-

лости, а онда ми прстом показује пролаз налик на левак. „Ви-диш, на крају овог улаза – ево овде – упадне се унутра... Високо је, али на дну се налази базен у који плуснеш као у билабонг,⁸ где одлазите с мушкарцима на ритуално купање, тамо у бушу.

Ограђени простор ме подсећа на огромну замку. „А како се излази одатле?“

„А што би излазила? Све имате унутра. Ми ћемо организо-вати тај обред плодности за твоје саплеменике који су унутра. Ви то зовете *нара*; цело племе уђе у билабонг да се заједно купа, а онда се ритуално парите.“ За тренутак је заћутала зурећи у моје тело. „Доктор Крос развија нови пројекат размножавања – планирање породице.“

Вурулу шета око ватре, онако како то човек чини кад нема више шта да каже или уради. Стаје уз саму ивицу мале гомиле пепела у ком је сакривен камен *гујаруру*; ватра је једино место где белци не гурају свој нос када се догоди да дођу овамо.

„Џулија, потражи ту жену што се изгубила, хоћеш ли? Она би могла да нам упропасти цео пројекат планирања породице!“

Не знам како овај *баланга* не може да запамти да је моје име Ђумала, што значи „дрво које звиждуће“. Ренџер и остали га зову казуарина. Једно такво дрво расте у Галвану, земљи у којој сам рођена. Мајка је сигурно била у његовом хладу када ме је рађала. Овде ретко чујем своје име; Вагуди, наш старе-шина, зове ме *вирјул*, али нисам баш сигурна да ли то значи „унука“ или „племенска ћерка“. Други користе назив тотема мог клана – *лингариг*.

Медицинска сестра отрча до кола, па се врати. „Види шта сам купила за твог пса. Је л' та животиња још увек овде?“ Јадан Муру, на смрт преплашен крије се иза зарђалог лима, а само му уши вире. Животиње су као људи; они осете кад их неко прогони.

⁸ Билабонг (енгл.: *billabong*) је бара, мало језеро, мртваја која је одсечена од главног речног тока. (Прим. прев.)

Она га зове Вуненко, мада онако олињао баш нимало није „вунен“. Нешто се чудно десило с његовом длаком: скоро потпуно је отпала, а његова црвена кожа ме сада подсећа на жабу, *таріман*.

Медицинска сестра не скида поглед с Муруа. „То је шуга; јадну животињу треба лечити и зато ћу га повести са собом.“

„Не, он мора да ме греје. Овде је ноћу потребно пет дин-гоа да се угрејеш.“

„Теби треба мушкарац да те греје.“

Логор је скоро потпуно празан. Раније је овде било неколико старијих људи, али су чак и они нашли начина да оду, остављајући за собом само гомилице пепела и празно удубљење у песку тамо где су лежали. Вагуди је ваљда последњи који је остао и који је можда сада на реду да оде. „Пас је један од нас“.

Она покушава да разуме шта јој говорим, али јој израз лица постаје тврд и хладан. „Ви спавате с њима, што би се рекло. Људи из града гледају на то другачије“.

„А како гледају?“

„Оговарају, знаш... нарочито после онога што се десило на том ужасном месту... Џин Даунсу.“ Последње две речи изговорила је као да њима испира уста.

„Никад нисам била у Џин Даунсу.“

„То се догодило пре много година, Џулија... Сви који су били тамо... Сумњам да је нека црна девојка успела да побегне с тог места.“ Изненада лишће на бамбусовим стабљикама почиње да шушти. Видно узнемирена, она брзо баца поглед према жбуњу покрај реке. „А племенски старешина Вагуди... зар ти он није све испричао?“

Моја бака, *момо*, била је тамо и могла је све о томе да исприча. То место је очигледно близу границе Резервата. Групе белаца упадале су на нашу земљу и отимале наше девојке из племена. Не смем да помињем *момо*; што мање белаца зна не-

што о нашим племенским рођацима, то боље. „Да ли си ти била у Цин Даунсу?“

„Ниједна бела жена није била тамо.“ Глас јој је смекшао као да се извињава. „Немој да се оптерећујеш тим причама. Када су у бушу, мушкарци полуде.“ Вулуру се опет смешка угловима усана. „Дођи у наш центар. Погледај, град је одмах преко пута реке. Знаш где нас можеш наћи; центар се налази у згради некадашње мисије.“ Биће тамо и момци: Плонк, Дадангу и многи други. Једина жена коју смо имали управо је нестала.“

Не напушта се тек тако логорска ватра и рупа испуњена чистим речним песком у којој спавате. Мада је то обично удубљење у земљи, оно је топло и блиско баш као и неко кога познајеш годинама. Свако дрво, од овог места па све доле до реке и горе до пута, има свој сопствени глас и препознатљив начин на који се њише на ветру. Гране, те брбљивице, по читаву ноћ не престају да чаврљају и звиждућу једна другој. Можда дрвеће има своје сопствене песме и басме, али људи никада не седе довољно дуго поред њих да их слушају и да тако науче њихов језик.

„Колико дуго имаш овог пса?“

„То је динго. Дошао је заједно са мном из моје земље Галвана.“

„Баш јадно изгледа. Исто као и У... у... у... онај твој рођак по боји коже.“

Уре је Бунгулов брат, брат човека коме сам обећана. Не свиђа ми се то што га помиње. „У сваком псу је душа неког од наших умрлих рођака; зато се животиње везују за људе.“

„Један мој пријатељ је имао динга, али никада није тврдио да је то његов брат. Ти ваши врачевци су те потпуно залудели.“

Можда сам рекла више него што је требало. *Баланге* не верују ни у шта осим у оно што им одговара.

Израз на лицу медицинске сестре је опет хладан. „Тај твој мешанац ни буву не би угрејао.“

„Муру је једини пас кога имам.“

„Он преноси заразу, а ако се болест прошири, и људи ће оболети и изгубити косу. То се већ догодило у Џин Даунсу.“

Вили-вили⁹ жури преко реке, удара у грмље које окружује логор, откида гране и ковитла их високо у небо.

Вулуру ми прилази ближе и каже: „Пре неколико година овде смо имали страшну епидемију. Замало да вас све покоси, Џулија. Зар ти твоји нису причали о томе?“

„Не.“ Како могу пси да нам нашкоде? Белаца се треба бојати.

„Вагуди – тај старац око кога се Уре непрекидно врти кад дође овде – сигурно се сећа те заразе. Доктор Крос му је спасао живот. Болештина је најпре избила у Џин Даунсу, а онда се проширила читавим резерватом. Збрисала је с лица земље многа ваша племена.“

Шта ли ова хоће?

„Да није било старог доце, нико од вас не би био данас у животу.“

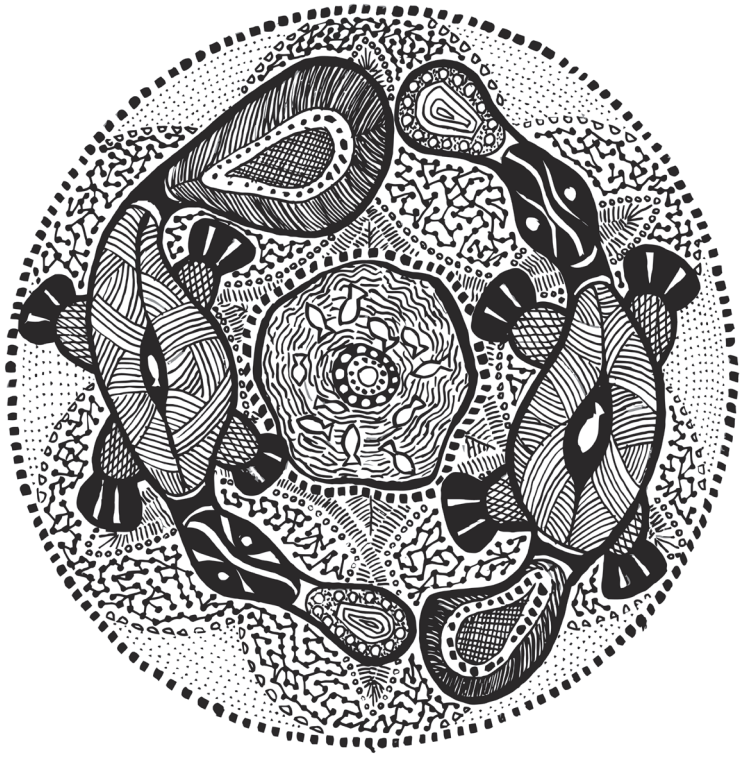
Бамбусов гај се повија под ударом јаког ветра; стабљике се држе за корен, али зато лишће, читаво јато лишћа, лети у ваздух. Опет видим мајку – ноге јој се саплићу о лишће.

Када се ваздух рашчистио, угледала сам Вулуруу како седи у колима, док иза ње Муру гребе шапама по стаклу и цвилећи моли да га пусти напоље.

„Мора да иде ветеринару.“

Медицинска сестра је отишла пре него што сам стигла да било шта кажем. Облак прашине у облику змије вијугао је кроз логор; прошао је поред реда угашених ватри, обишао оно неколико преосталих стабала и онда се изгубио на ивици аутопута.

⁹ Краткотрајни ваздушни вртлог који подиже прашину, отпатке и лишће високо у ваздух; често се овај аустралијски колоквијални израз погрешно користи као синоним за тропски циклон. (Прим. прев.)

ПОГОВОР

На страницама овог романа упознала сам Ђумалу, девојку из племена са другог краја света. Невина и храбра, она ме је повела на опасно путовање до своје постојбине и оживела у мом срцу варљиву наду која је одавно исхлапила.

Путовале смо по огромном аустралијском пространству до на крај света – света белог човека. Водила ме је напуштеним друмовима које су истраживачи, мисионари и копачи уранијума уцртали у мапе. Тим путевима су пролазиле казнене експедиције и безобзирне банде које су пљачкале племенску земљу. Пустошиле су земљу, дочепале се целог једног нараштаја девојака из племена и одвеле их да би их силовали и сакатили. Освајачи су то назвали „удавити змију док леже јаја“, јер су знали да ће, уколико униште нараштаје девојака, уништити и племена, а онда ће земља бити слободна за белце. Ђумала, једна од тих девојака која је неким чудом преживела, прича о тешким искушењима која су је чекала на повратку у племенску земљу, после бекства из заточеништва белог човека.

Путујем без даха с њом од једног до другог заласка сунца, од једног до другог затрованог извора. Када направимо логор увече, приљубимо се уз камење које нас греје и немирно спавамо; у поробљеној и опљачканој племенској земљи, жена је прогоњена животиња, бегунац од ужаса и смрти. Преко дана, укопамо се у песак да бисмо се заштитиле од сунца; и сунце је овде немилосрдно, као и освајачи. Када су племена нестала, облак прашине прекрио је земљу; дуга суша претворила је дрвеће у скелете, а камење у песак. Бели човек је угушио земљу укравши магију која доноси кишу. То је иста она слика племенске земље коју сам већ раније срела у причама „Пут за Бралгу“ и „Бабару“ (први пут објављене у „Les Tempes Modernes“). Као

и остале Вонгарове књиге и *Вали* је лирски документ о нашем времену, времену монструозно окрутном.

Но, нешто магије је ипак остало: док путује, Ђумала носи своју плетену торбу и у њој душу свог neroђеног детета. Према племенском веровању, живот може да изникне из прашине, уколико је жена ту да се брине о њему. Племенска земља, замишљена као огромна материца, бљује песак из отворених рана; Ђумала се с муком пробија кроз разорену природу, наивно верујући да ће дрвеће можда опет да процвета око уранијумских копова.

Она ме јако подсећа на лице Полинежанке са Гогенове слике, док се упиње да поврати магију живота коју су освајачи отели. Носићу је у свом срцу још дуго. Када нас нуклеарно лудило које се проширило светом угуши, знаћу: радиоактивна прашина биће пепео њене душе и њене земље.

Симон де Бовоар

РЕЧНИК АБОРИЦИНСКИХ РЕЧИ

- („go-pass“) – компас
баба (*baba*) – отац
баба-муџул (*baba-mugul*) – очева сестра
бабару (*babaru*) – шира породица
бади (*badi*) – плетена торба, корпа
бала (*bala*) – инициран, прошао иницијацију
баланга (*balanda*) – белац, бели човек
банџуман (*bangduman*) – „раширене ноге“, сношај
банумбир (*banumbir*) – јутарња звезда, гласник из света духова
барбал (*barbal*) – бандера, стубови
барлаиџ (*barlait*) – мотка, штап, тољага
билма (*bilma*) – удараљке, дрвени штапови
бирџурда (*birgurda*) – пчеле
боберне (*boberne*) – комарац
Бралџу (*Bralgu*) – митолошко острво, острво мртвих
буџалили (*bugalili*) – обредни напев, у преводу „оживи“, „врати се у живот“
бунџ (*boong*) – погрдни назив за Аборицине
бурубу (*burubu*) – колиба
вава (*wawa*) – брат
ваду (*wadu*) – дете
валџ (*walg*) – утроба; материца; пупчана врпца
ванба (*wanba*) – дивљи голуб
вараџан (*waragan*) – инсекти, птице и животиње – сва жива бића осим човека
варнџи (*warngi*) – кит, морско чудовиште
вирџуал (*wirgual*) – девојка; ћерка
воџал дуа (*wogal-dua*) – дечија игра; митска прича
вонџар (*wongar*) – почетак света, свет духова
вураму (*wuratu*) – надгробни стубови
вурулу (*wurulu*) – мува зунзара

їаламба (*galamba*) – трака око главе, траке око руку
їалђ (*galdj*) – камена секира
їалеи (*galei*) – жена, супруга
їалнамири (*galnamiri*) – кожа или тело
їанала (*ganala*) – канал на обредном месту који симболизује реку
їанинјари (*ganinjari*) – штап за копање
їара (*gara*) – врх копља, камена оштрица
їарїа (*garga*) – пенис
їарїаман (*gargaman*) – жаба
їарувули (*gariwuli*) – паук
їулан (*gulan*) – крв
їурунї (*guring*) – мушки партнер у обреду дефлорације, рођак
їурунїу (*gururugi*) – бролга, аустралијски ждрал
гаїу (*dagu*) – стидница, вулва, „хладовина за жене“ на обредном месту
гаїу вин (*dagu win*) – „велика стидница“ (вул.)
гал (*dal*) – магична моћ, проклетство
галвагбу (*dalwadbu*) – корњача
галху (*dalhu*) – трава
гарбал (*darbal*) – рачвасти стуб
гиђеригу (*didjeridu*) – до два метра дугачак дрвени дувачки инструмент који производи веома дубоке тонове
гиригири (*diridiri*) – пубичне длаке, раст
гуа (*dua*) – једна од две племенске групе; мајчина земља
гувеи (*duwei*) – мушкарац, муж
гуїар (*dugar*) – стаза
гуїаруру (*dugaruru*) – камен, ритуално знамење
гуђи (*dudji*) – пар штапова за паљење ватре
ђабари (*djabari*) – шкорпион
ђанда (*djanda*) – гоана, гуштер из породице варана
ђувеи (*djuwei*) – дух, дететов духовни родитељ
ђумала (*djumala*) – дрво које звиждуће, касуарина-дрво
ђунїавар (*djungawar*) – свети обред
инїабунїа (*ingabunga*) – рупа, јама, јарак
јанїулї (*jangulg*) – копно
јарбан (*jarban*) – домаћа пчела; мед
јирїђа (*jiridja*) – једна од две племенске групе; очева земља

југу (*yudu*) – сперма
јулн (*yuln*) – човек
кунаїїи (*kunapipi*) – култ плодности
ларбан (*larban*) – копље
линдариг (*lindarid*) – какаду, папагај
мага (*mada*) – дијалекат, језик
маиђа (*maidja*) – врпца око груди коју носе девојке
мала (*mala*) – клан, група, људи
малџу (*malgu*) – летећа лисица
малнар (*malnar*) – црвени окер
малнџуг (*malngud*) – две руке, двострук
мараин (*marain*) – тотем, свето, лепо
марин (*marin*) – купус-палма
марнїиї (*marngit*) – врач, исцелитељ
маувулан (*maiwulan*) – штап за ходање
мауларин (*maularin*) – labia мајога
мириїин (*mirigin*) – дојке
миринџу (*miringu*) – освета, лов
моївои (*mogwoi*) – дух трикстера
момо (*moto*) – баба, очева мајка
мувуџа (*tiwuga*) – јам, слатки кромпир
муџул (*tigul*) – нећака, рођака
муџи (*tiŋji*) – дивље бобице
мурлї (*murlg*) – заклон, колиба
наил (*nail*) – логор
нара (*nara*) – ритуални обреди, свечаност; лисната крошња; длака
нїаду (*ngadu*) – хлеб од плодова цикас-палме који се једе приликом обреда
нїамби (*ngambi*) – камена оштрица која се користи у ритуалима
нїурубилїа (*ngurubilga*) – погрешно, непримерено
ниїирниїур (*nigirnigir*) – цврчак
нонїару (*nongaru*) – ритуално место где се врши обред иницијације девојака
њуџа (*njuga*) – рачићи у мочварама мангрова
раїа (*ragia*) – рогоз
ранїа (*ranga*) – свети предмет који се користи у ритуалима
урбан (*urban*) – ему

ИЗАБРАНА ДЕЛА Б. ВОНГАРА

Књига 1

Диніово Леіло (аутобиографија)

Књига 2

Каран

Књига 3

Раки

Књига 4

Валї

Књига 5

Габо Ђара

Књига 6

Лов на човека (у штампи)

Књига 7

Видар (у штампи)

JACEH

www.ikjasen.com

ISBN 978-66-8337-98-7

9 788685 337987 >